

Kaynak: Zeynep Şenel Gencer tarafından *sosyalbilimler.org*'da yayımlanmak üzere kaleme alınmıştır. Yayın Tarihi: 07/06/2019.

Link: <https://sosyalbilimler.org/zimna-wojna-cold-war>

Zimna Wojna: Sersemletici Bir Aşk Hikayesi

Paweł Pawlikowski'nin 2019 Cannes'da en iyi yönetmen ödülünü kazanan filmi *Zimna Wojna*, isminin aksine salt politik bir yapım olmaktan çok uzak. *Zimna Wojna (Cold War / Soğuk Savaş, 2018)*, Hollywood'un Altın Çağı'nı —dönemin abartılı anlatı geleneğine yönelme eğilimini es geçerek— hatırlatan kapsamlı bir romantik destan. Siyah beyaz çekilmiş yapımın anlatısı, bölünmüş Avrupa'da geçen kısa ve eliptik bölümlerden oluşuyor. Hikâye, '40'ların ortasında, savaş sonrası Polonya'sının yıkıntıları arasında tanışan bir piyanist ve şarkıcının gelgitlerle dolu ilişkisine odaklanıyor. Hikâyede ikilinin ilişkisi konusunda Pawlikowski'nin ebeveynlerinin fırtınalı öyküsünden esinlenilmiş.

Pawlikowski'nin babasıyla aynı adı paylaşan Wiktor (Tomasz Kot), savaş sonrası, Polonya taşrasını gezerek “köklere dönme”ye dair kültürel bir proje için malzeme arayan bir etnolog ve müzikal yönetmendir. Yardımcısı Irena (Agata Kulesza) ile eski halk şarkılarını kaydederek, güzel sesli yerli genç kızlardan oluşan bir koro oluşturan Wiktor, genç Polonyalıları atalarının şarkılarını ve danslarını öğretir. İkili, oluşturdukları şarkıcı topluluğunun —uzak geçmişi çağrıştırmak yakın tarihin etkilerini yok edecekmiş gibi— savaşın yıktığı Polonya'yı, bir zamanlar hayat dolu olan köklerini anımsatarak yeniden canlandıracağı umudunu taşımaktadır. Elbette, Komünist Parti yanlısı Kaczmarek'in denetleyici varlığının (Borys Szyc) işaret ettiği üzere, bu bir hükümet programıdır.

Ancak bu nostaljik deneyimden bambaşka ve yeni bir şey doğar: Seçmelere katılan Zula (Joanna Kulig). Filmin başından itibaren, Zula'nın meraklı, boyun eğmez varlığı Wiktor'un hikâyesinde de baskın bir rol oynamaya başlar: Örneğin, seçmelerde sadece Polonya halk ezgileri söylenmesi istenirken modern bir Rus filminden şarkı seçecek kadar cüretkardır Zula. Ya da seçmeleri yapan Irene'yi ‘nakaratı da söyleyeyim’ diye susturacak kadar. Bu tür çalışmalara gerçekten inanmak için çok fazla entelektüel olduğu hissi veren Wiktor, genç kızın alışılmadık tavrı karşısında afallar ve ruhunun gerçek gücünü keşfettiği zaman çok daha fazla etkilenir: “Babam beni annemle karıştırdı, ben de ona farkımızı göstermek için bir bıçak kullandım.”

Hikâyenin 1952 Doğu Berlin'ine taşındığı noktada, Irene ve hükümet yetkilileri arasındaki gerginliğin Kaczmarek'in her döneme ‘uyum sağlayan’ ılımlı yaklaşımıyla bölündüğü sahneyi anımsayarak Mazurek'in programındaki ‘farklılaşmanın’ özellikle vurgulandığını fark ederiz: Halk müziğiyle birlikte, Stalin'e ve Sovyet ideolojisine övgüler yağdıran ezgiler de repertuara ilştirilmiştir. Böylelikle Mazurek büyük başarı kazanarak duvar öncesi Berlin'de Uluslararası Gençlik Festivali'ne davet edilir. Ancak, Wiktor'un ideallerine ulaşma tutkusu kutsal sanatına apaçık bir siyasi müdahaleyle tamamen buharlaşır ve böylece Berlin konseri onun için kaçma fırsatı haline gelir. Wiktor için Zula olmadan iltica etmek

anlamsızdır; ancak Zula, dürtüsel eğilimlerine rağmen, Demir Perde'nin ötesinde sevgilisine katılmaya dair bir tereddüt yaşar.

Bu nokta, ikilinin anlaşmazlık içinde olduğu bir dönemin başlangıcı ve *Zimna Wojna* zaman ve mekânda ilerledikçe daha fazla zaman atlamasını tetikleyen bir mihenk taşıdır. Ancak film, her daim kararlılıkla Wictor ve Zula'nın —1952'den 1964'e, Berlin'den Paris, Yugoslavya ve Polonya'ya— ilişkisine odaklanır. Film Janusz Glowacki ile birlikte yazan Pawlikowski, bizim için boşlukları doldurmaz; mesela Wictor'un Paris'in gece kulübü çevresinde caz müzisyeni olarak nasıl başarı kazandığını ya da Zula'nın hayatının 1957'de nasıl temelden değiştiğini asla anlatmaz.

Ancak *Zimna Wojna*'yı bütünlüğü içinde anlamak açısından, filmin anlatıdaki boşlukları açıklamaya yeltenmeyişi —Wictor ve Zula arasındaki her çatışma ve her “barışma” anı— önemsizdir. İlişkilerinin yıkıcı, tamamıyla bağımlı doğasını içgüdüsel olarak anlarız; çünkü bunu sayısız tekrarda ve daha önce de görmüştüzdür: en çok da siyah beyazın, estetik bir seçimden ziyade bir zorunluluk olduğu zamanlarda çekilen unutulmaz filmlerde. Pawlikowski, böylesi bir hikâyeyi abartarak anlatmanın cazibesini yok edeceğinin son derece farkındadır; o nedenle 15 yılın olaylarını 90 dakikadan az bir süreye indirger. Seyircinin tek ihtiyacı olan şey, filmin ilkel bir sinema mitinden yararlanmasının iyi bir sonuç doğuracağına güvenmektir.

Benzer şekilde, *Zimna Wojna*'nın sinematografisi de birkaç araçla işlemektedir. Pawlikowski *Ida* (2013) filminde de olduğu gibi, renk ve geniş ekran gibi modern lüksleri reddetmiş; bunun yerine Akademi oranını kullanmayı ve siyah beyazın çekim yapmayı tercih etmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Pawlikowski'nin yaklaşımın tutucu ve oldukça geleneksel olduğu düşünülebilir. Ancak hippie tarzı sergilemenin ötesine geçebilen bu tarz, hikâye anlatısının hassasiyetine mükemmel şekilde uyuyor. Akademi oranının karemsi çerçevesi, filmdeki herhangi bir belirsizlik imasını yok ediyor: Pawlikowski'nin neye odaklanmamızı istediğini tam olarak biliyoruz çünkü dikkatimizi dağıtacak herhangi bir çevresel etki yok. Siyah beyazın kısıtlılığına rağmen Łukasz Żal'ın sinematografisi görsel olarak mükemmel; her kare adeta dahi bir fotoğraf sanatçısının enstantanesinden çıkmış gibi canlı ve pürüzsüz görünüyor.

Filmde, müzik grubunun performans sahnelerindeki askeri titizlikle uyumlu görsel bir hassasiyet var ancak bazı muhteşem zapt edilmemiş anlar da mevcut. Birincisi, Wictor'un Paris'teki bir kulüpteki ateşli caz performansı, diğeri de Zula'nın bir rock'n'roll şarkısına kapıldığı sıra dışı sahne. Müziğin, bu göze çarpan anların her ikisine de bu denli yoğun şekilde dahil olması da tesadüf değil. Wictor'un ana müzik dilindeki Polonya halk şarkısının ezgisini dönüştürmesi, Zula'nın şarkıyı caz formatında söylemesi; talihsiz aşıkların müziğe bir uzlaşma noktası, romantik bir diyalog olarak bel bağladıklarını gösteriyor.

Zimna Wojna, sinematografisi, dönemi, müziği, hikayesi ve Kulig'in Monroe vari çekiciliğiyle, sinemanın tarihe karışmış ve özlenen büyüsunü hatırlatıyor fakat aynı zamanda, modern sinemaya dair temel bir unsurun restorasyonunu yapıyormuş gibi de hissettiriyor. Pawlikowski filmde aynı zamanda, sıklıkla başvurduğu bir 'ev' teması üzerine de derin düşüncelere dalyor. Aşıkların birbirlerine her dönüşleri yönetmenin ana vatanına dönüşü gibi; her bir karakter birbirleri için bir sıra işlevi görüyor.

Bu sadece, asıl oğlanın kızı kaybetmesi hikayesinin kıtalar ve ülkeler boyunca düzensizce akıp gittiği, karakterlerin kendi hayatları boyunca sürüklendikleri, arada sırada politik şartlarla ve veya kişisel taşkınlıklarla örselendikleri bir hikâye. Anlatı kronolojisi doğrusal şekilde ilerleyip genellikle birkaç yılı tek bir kesmeyle atlasa da Wictor ve Zula'nın her kavuşma anında zaman durup düğümleniyor gibi görünüyor: Aşıklar, ilişkilerinin karmaşık doğasıyla, kalıcı döngüsel bir arafla başa çıkamıyorlar. Paris'in caz kulüplerinde pejmurde bir caz sanatçısına dönüşen Wictor, Louis Jordan'ın *Is You Is Or Is You Ain't Baby* parçasını dinliyor; bu, müziğin karakterin düşüncelerine tercüman olmasına dair nadir bir an. Soru cevapsız kaldığı sürece, ikisi arasındaki soğuk savaş devam eder; herhangi bir uzlaşma sadece acı tatlı olabilir.

Scorsese'nin *New York, New York*'u, *On the Road* ve *La La Land* gibi filmlerin gösterdiği üzere, caz müziği ve aşk hikayeleri her anlamda havalılar... Wictor ve Zula'nın ilişkisindeki sorunlar, muhtemelen her ikisinin de benzer sorunlarla boğuşuyor olmasından kaynaklanıyor. Wictor'un "Kendine güven" ricasının "Güveniyorum —güvenmediğim sensin" sözüyle yanıtlandığı ya da sevgilisinin metresiyle çatışan Zula'nın hayal kırıklıklarını içinden atmak istercesine hezeyanla dans ettiği sahnede —Bill Haley'nin *Rock Around the Clock* şarkısı— müzik bir diğer iğneli ipucunu iletir seyirciye: Wictor'un caz piyano sahnesiyle gelen duyarlılığından geriye bir şey kalmayacaktır.

Karanlık, etkileyici halk ezgilerinden tutun da duygusal blues parçalarına ya da Glenn Gould yorumuyla sunulan ruhani Bach melodilerine kadar sevgiyle seçilmiş müzikler, incelikle işlenmiş siyah-beyaz kompozisyonlar, adeta filme anlatımdan eksik kalan tadı katmak için ustaca yoğrulmuş gibi görünüyor. İmgelerdeki tezat, karakterler bu görsel saflığın içinde acı çektikçe, ilişkileri karanlık bir noktaya sürüklenip yıprandıkça şiddetleniyor. Bununla birlikte, *Zimna Wojna* da *Ida* gibi sözde tekerrürden doğabilecek hayal kırıklığının ve güvensizliğin ağır başlı, sakince ilerleyen hikayesidir: Bu, aynı gerçek hayatta olduğu gibi yeni başlangıçların ve sonların birbirinden ayırt edilmesinin oldukça zor olduğu bir öyküdür.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan **sosyalbilimler.org**, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için **sosyalbilimler.org/hakkinda** sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da **@sobilorg** kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.